

УДК 338.436.32

*М. А. Терещенко,
к. е. н., доцент, Таврійський державний агротехнологічний університет*

ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ НА РИНКУ КОМБІКОРМОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

Розглянуто економічну доцільність формування розвинутого сільськогосподарського ринку та проблеми ефективної організації підприємств на ринку комбікормової продукції. Проаналізована необхідність розробки дієвих заходів цілеспрямованої організації ринку комбікормової продукції, в тому числі і завдяки державному регулюванню ринкового середовища.

Economical expediency of developed agricultural market forming and problems of effective organization of mixed fodder enterprises on the market is considered.

Necessity of working out measures of purposeful mixed fodder market organization including and thanks to state regulation of market environment is analyzed.

Ключові слова: ринок, комбікормова продукція, ресурси, структурізація, маркетинг, інфраструктура, державне регулювання, реформування, конкурентоспроможність.

ВСТУП

Одне з найважливіших питань на ринку комбікормової продукції — це організація підприємств та раціональне використання ресурсів. Сучасний ринок комбікормової продукції розглядається як частина сільськогосподарського ринку, яка визначається рядом істотних особливостей. Основними ознаками даного ринку є: приватна власність на землю, інші засоби виробництва та вироблена продукція; самостійне прийняття господарських рішень суб'єктами ринкових відносин виключно на основі ринкових сигналів, які формуються в конкурентному середовищі; взаємодія суб'єктів ринкових відносин виключно через вільний відкритий ринок; зведення ролі держави виключно до визначення правил "ринкової гри" та забезпечення їх неухильного дотримання всіма учасниками.

В існуючій ситуації, яка склалася в аграрному секторі країни, комбікормовим підприємствам важко знайти своє місце. І для того, щоб вийти з цього становища існує потреба в формуванні ринку. Для формування розвинутого сільськогосподарського ринку необхідно розробити дієві заходи цілеспрямованої організації ринку комбікормової продукції. Її складовими виступають: структурізація ринку; формування фізичної ринкової інфраструктури; раціональна побудова ринків; державне регулювання обмінних процесів. У сучасній літературі цим питанням приділяється увага таких провідних економістів, як В.П. Галушко, В.П. Долинський, П.Т. Саблук, Ю.С. Коваленко, С.М. Кваша, О.В. Кри-

сальний, П.М. Макаренко, Л.Ю. Мельник, але окремі теоретичні аспекти цієї проблеми потребують ґрунтовного опрацювання. Тому метою цієї роботи є аналіз ринку комбікормової продукції та знаходження шляхів вирішення проблеми організації підприємств на ринку комбікормової продукції.

РЕЗУЛЬТАТИ

Структурізація ринку означає виділення в його складі продуктових секторів, виходячи з маркетингових властивостей окремих товарних груп та характеру обмінних процесів. Відповідно до цього виділяють ринки сировини та кінцевої продукції (продовольства), продуктові ринки, ринки наявного товару та ф'ючерсних контрактів.

Функціонування ринкової системи передбачає постійний рух товарів, послуг, грошей, цінних паперів і робочої сили. Для цього потрібні певні організації, які діють в рамках закону, обслуговують ринкові відносини. Тобто сучасному ринковому господарству необхідна відповідна інфраструктура.

Ринкова інфраструктури — це загальна основа безпосереднього здійснення обмінних процесів, це фізичне місце контактування, взаємодії ринкових контрагентів, операторів ринку, тобто покупців і продавців. Основними формами фізичної ринкової інфраструктури виступають біржі, оптові ринки, аукціони, ярмарки, торгові доми, міські ринки, механізми дрібнооптової та роздрібною торгівлі. Ринкові ціни, як ціни попиту та пропозиції генеруються елементами інфра-

структури з високою концентрацією попиту та пропозиції — біржами, аукціонами, ярмарками.

Інфраструктура виступає як механізм функціонування підприємництва. Вона заповнює величезний економічний простір від виробництва до споживання. Отримуючи вироблену продукцію, вона організовує укладання контрактів на постачання, просуває товарні потоки по галузях і регіонах, регулює збут і обслуговування економічної системи. Тому ефективність функціонування ринкової економіки в першу чергу залежить від комплексності і ефективності її інфраструктури.

Інфраструктурна складова організації ринку комбікормової продукції має подвійне призначення. По-перше, це генератор ринкових цін як цін попиту та пропозиції, а значить генератор ринкової рівноваги. Функції цін реалізуються через ринкову інфраструктуру. Нерідко її називають фізичною ринковою інфраструктурою, оскільки вона дійсно являє собою фізичну арену взаємодії і контактування операторів ринку комбікормової продукції. Фізична інфраструктура представлена сукупністю спеціально влаштованих та відповідно обладнаних місць для зустрічей ринкових контрагентів з метою здійснення операцій купівлі-продажу сільськогосподарських товарів та продовольства. Стратегічна функція інфраструктури — створення повноцінного сучасного конкурентного середовища на сільськогосподарському ринку. Світовий досвід показує, що найбільш успішно вона може бути виконана шляхом створення цілісної системи фізичних ринків, яка враховує маркетингові особливості конкретних сільськогосподарських та харчових продуктів, зокрема, здатності до зберігання та транспортування, біологічних якостей, секторного походження, сезонного чи постійного споживання і тому подібне.

По-друге, інфраструктура виступає в ряді випадків у ролі організатора не лише обмінних процесів, а й виробництва. Інфраструктурні елементи ринку комбікормової продукції не тільки генерують, а й нагромаджують великі масиви ринкової інформації, за умови їх кваліфікованого аналізу можна достовірно володіти ринковою ситуацією та достовірно прогнозувати стан відповідного продуктового ринку.

Об'єктивний процес переходу до ринкових відносин агропромислового комплексу вимагає створення відповідної інфраструктури оптового ринку агропромислової продукції, впровадження нової системи угод купівлі-продажу. Формування інфраструктури ринку комбікормової продукції на сучасному етапі полягає в упорядкуванні системи аукціонної і біржової торгівлі, що дає змогу створити дієздатний оптовий аграрний ринок за принципом попиту і пропозиції.

Одним з основних елементів ринкової інфраструктури виступають біржі, які світовою прак-

тикою оцінюються як найбільш досконала форма організації торгівлі. В Україні на початок 2000 року функціонувало 365 бірж, з яких 28 — агропромислові, що в порівнянні з 1991 роком більше у 5,5 та 7 разів, відповідно. Важливим елементом ринкової інфраструктури являються торгові дома, які вважають найбільш наближеними до товаровиробників. На відміну від бірж, агроторгові дома ведуть операції, як правило, з реальним товаром. Протягом 1995—1998 років в Україні створено 144 агроторгові дома, які на сьогодні активно функціонують.

Раціональна побудова продуктивних ринків означає свідоме і цілеспрямоване формування складу його операторів, покупців та продавців. Головним напрямом і принципом раціональної побудови продовольчого ринку є біополяризація. Вона означає всемірне скорочення, зведення до мінімуму будь-яких ланок (виробничих, переробних, посередницьких, збутових, сервісних та інших), які відділяють виробника сільськогосподарської продукції від її споживача. Завдяки біополяризації всі ланки агропромислово-торговельного ланцюга потрапляють в зону оцінок кінцевого споживача і саме він визначає міру успіху підприємства чи об'єднання на ринковій арені. При цьому створюються передумови і для нормалізації пропорцій розподілу кінцевих результатів агропромислово-торговельного ланцюга між його ланками, тобто забезпечення еквівалентності обміну між партнерами агропромислового комплексу.

Державне регулювання ринкового середовища — це втручання держави в обмінні процеси, які здійснюються нею в потрібний час, в потрібному місці, в необхідних розмірах і переважно ринковими засобами. В Україні рекомендується застосовувати дві головні його форми: інтервенції та експортно-імпортне. Грошові інтервенції застосовуються державою при падінні ринкових цін шляхом закупівлі продукції з метою підтримки виробника. Товарні інтервенції сприяють зниженню цін і полягають у продажу раніше закупленої продукції з метою збільшення пропозиції в інтересах споживача. В рамках експортно-імпортного регулювання застосовують експортні субсидії для компенсації перевищення внутрішніх цін над світовими та протекційні митні тарифи для захисту внутрішнього ринку. В окремих випадках держава прямо фінансує виробників сільськогосподарської продукції в рамках цільових програм державного регулювання аграрного сектора.

Важливою особливістю ринку комбікормової продукції є наявність різних форм господарювання і відносин власності. Для реалізації цих умов в Україні сформована законодавча база — Закони України "Про власність", "Про форми власності на землю", "Про підприємства в Україні", "Про підприємство", згідно з якими проводиться рефор-

мування аграрного комплексу.

Головною складовою створення ринкового середовища було і залишається визначення на селі господаря-власника, захисту власності, побудови на основі власності виробничих відносин у сільськогосподарських підприємствах. При цьому незаперечною і визначальною виступає істинна протекція, що шлях до науково-технічного прогресу пролягає через економічний інтерес, заснований на власності та бажанні людей її примножити.

Вся система господарювання і управління в сільському господарстві визначається відносинами власності безпосереднього виробника. Тому направлене використання економічних важелів, методів управління, трудових, матеріальних і фінансових ресурсів залежить від того, як реалізується це право. Коли немає конкретного власника — немає належних інтересів та стимулів, немає матеріальної і моральної відповідальності, тоді втрачається основний імпульс життєдіяльності людини.

Необхідною передумовою розвитку ринкової економіки в аграрній сфері України є формування економічної системи, що базується на різноманітних формах власності і господарювання, удосконалення земельних відносин на селі, роздержавлення і приватизація засобів виробництва в агропромисловому комплексі.

За даними Міністерства аграрної політики України на 28.03.2000 року серед 10551 колективних сільськогосподарських підприємств, які підлягали реформуванню, створено 11169 нових господарських формувань. Серед них 5020 господарських товариств, 2762 сільськогосподарських кооперативи, 2444 приватних (приватно-орендних) підприємств, 711 фермерських господарств.

Після проведення земельної реформи отримано такі результати: станом на 28.03.2000 року з 6,2 мільйонів власників земельних сертифікатів близько 4,1 мільйона осіб, або 68% їх загальної кількості відали свій земельний сертифікат в оренду [7, с.14].

Важливий аспект проблеми реформування аграрного сектора полягає в тому, що перетворення інституційної структури сільського господарства є не метою, а засобом. Слід підкреслити, що метою реформи є збільшення обсягів сільськогосподарського виробництва і підвищення його конкурентоспроможності у гармонії з вирішенням екологічних і соціальних проблем села, надійне забезпечення продовольчої безпеки України і зміцнення позицій на зовнішніх ринках. Тому зрушення у співвідношенні між різними формами власності і категоріями господарств необхідно розглядати у нерозривному зв'язку з динамікою обсягів виробництва продукції сільського господарства.

ВИСНОВКИ

Магістральним напрямком аграрної реформи є створення середніх та великих форм організації виробництва на засадах приватної влас-

ності на землю та майно у вигляді сільськогосподарських кооперативів, господарських товариств, приватно-орендних підприємств та інших. У перспективі саме потужні товаровиробники здатні запровадити сучасні технології у рослинництві і тваринництві, збільшити обсяги продукції та здешевити її, витримати конкуренцію на зовнішньому та внутрішніх ринках.

В ринкових умовах економічне середовище кожного товаровиробника спонукає постійно підраховувати свої індивідуальні витрати виробництва і співставляти їх з ринковою ціною. Це є головним чинником економічної ефективності і виробництва в умовах ринкових відносин, що досягається шляхом підвищення продуктивності праці, зниження собівартості та підвищення якості продукції.

Немає ідеальних форм господарювання, кожне з них має певні переваги і недоліки в конкретних місцевих умовах. Необхідно забезпечити раціональні пропорції і розвиток кооперування та комбінування між великим, середнім та малим підприємництвом.

З вищенаведеного можна зробити висновок, що Україна прямує шляхом побудови ринкової економіки. Першими результатами є формування ринкової інфраструктури та створення нових суб'єктів ринку. Але суб'єкти ринку діють в середовищі невпорядкованого ринкового господарювання, для якого характерні диспаритет цін, систематичні неплатежі за укладеними угодами, високий ступінь монополізації окремих посередницьких груп і структур, натурально-товарна форма здійснення ринкових операцій. Все це зумовлює нерентабельність новостворених формувань та різкий спад виробництва сільськогосподарської продукції.

Література:

1. Долинський В.П. Організаційно-економічна реструктуризація кормовиробництва в Україні. — К.: ВІПОЛ, 1997. — 320 с.
  2. Коваленко Ю.С. Сільськогосподарське підприємство в ринковому середовищі. — К.: ІАЕ УААН, 2000. — 202 с.
  3. Макконел К., Брю С. Економікс: принципи, проблеми, політика. В 2 т.: Пер. с англ., Т. 2. — М.: Республіка, 1992. — 400 с.
  4. Мельник Л.Ю., Макаренко П.М., Любич О.А. Аграрне підприємництво і держава. — Дніпропетровськ: Пороги, 1999. — 259 с.
  5. Моніторинг економічного і соціального розвитку підприємств і організацій АПК. — К.: Міністерство аграрної політики України, 2001. — 179 с.
  6. Рекомендації по удосконаленню організації сільськогосподарського ринку на основі інтеграційних процесів. — К.: ІАЕ УААН, 1997. — 48 с.
  7. Аналіз формування цінового механізму АПК України в умовах переходу до ринку. — К.: ІАЕ УААН, 1996. — 86 с.
- Стаття надійшла до редакції 20.02.2009 р.*